

Л. В. Єременко, О. І. Ісакова

ПСИХОЛОГІЯ

Посібник для самостійної роботи студентів

2020 р.

Затверджено методичною комісією Навчально-наукового інституту загальноуніверситетської підготовки Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (протокол від 11 березня 2020 року № 6)

Рецензенти:

Гузь Н. В., кандидат психологічних наук, доцент

Гузь В. В., кандидат педагогічних наук, доцент

Єременко Л. В., Ісакова О. І.

Психологія: посібник для самостійної роботи студентів / Л. В.

Єременко, О.І. Ісакова.. – Мелітополь: ФО-П Однорог Т. В., 2020. – 109 с.

Посібник для самостійної роботи студентів відповідає програмі дисципліни «Психологія». Запропоновані методичні рекомендації спрямовані на реалізацію таких завдань вивчення дисципліни «Психологія», як: придбання студентами знань щодо предмета психології, її методів, психічних процесів, станів та рис особистості, індивідуальних особливостей людини, психології людських стосунків; засвоєння основних термінів і понять психології на рівні їх відтворення і тлумачення; а також формування узагальнених умінь застосовувати психологічні знання, принципи, методи для вирішення соціально-професійних задач. Методичні рекомендації містять пояснювальну записку, методичні вказівки щодо організації самостійної роботи, основні поняття до кожної теми, питання для самоконтролю знань, список літератури для обов'язкової роботи з першоджерелами, творчі завдання, а також список рекомендованої літератури.

Навчальний посібник призначений для здобувачів вищої освіти. Може бути використаний у системі післявузівської підготовки для самостійного вивчення означених розділів психології керівниками та спеціалістами різних галузей народного господарства.

© Єременко Л. В., Ісакова О. І., 2020

ВСТУП

Посібник для самостійної роботи студентів підготовлено відповідно до програми навчальної дисципліни «Психологія».

Самостійна та індивідуальна робота з навчальної дисципліни «Психологія» займає важливе місце у навчальному процесі вищих навчальних закладів при підготовці студентів. Вивчення цього курсу створює своєрідну основу психологічних знань, дає базовий матеріал, який, в подальшому, студентами поглиблюється, розширюється й диференціюється, зокрема при вивченні соціальної психології, психології управління, конфліктології та інших галузей психологічного знання, узагальнюється й систематизується при підготовці до професійної діяльності.

Завдання для самостійної роботи спрямовані на те, щоб студенти глибше оволоділи знаннями про сутність, закономірності, принципи функціонування психіки людини; засвоїли сутність, умови і чинники виникнення, прояву та розвитку у людини психічних процесів, станів та властивостей; щоб у студентів сформувалися навички належного самоаналізу, розуміння і інтерпретації поведінки інших людей, стимулювання процесів самореалізації й самовдосконалення; розвинулися уміння застосовувати психологічні знання, принципи, методи для вирішення професійних завдань, сформувалися здібності до безперервного саморозвитку й ефективної самореалізації у сфері професійної діяльності.

Матеріали даних рекомендацій для самостійної роботи студентів з курсу «Психологія» певним чином структуровані. Зокрема:

- на початку кожної теми подано методичні вказівки щодо організації самостійної роботи студентів при підготовці заданої теми;
- означені основні поняття до кожної теми, які обов'язково мають бути відображені студентом у словнику психологічних термінів;
- визначено питання для самоконтролю знань;
- наведено список літератури для обов'язкової роботи з першоджерелами; -
- запропоновано творчі завдання (проблемні ситуації), що спрямовані на розвиток умінь застосовувати набуті теоретичні знання в практиці;
- вказано рекомендовану основну та додаткову літературу.

РОЗДІЛ 1

ВСТУП ДО ПСИХОЛОГІЇ

ТЕМА 1.1. ПРЕДМЕТ ТА ЗАВДАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Методичні вказівки: у ході вивчення теми студентам необхідно навчитися: обґрунтовувати систему явищ, які вивчає психологія (психічні процеси, психічні стани і психічні властивості індивіда), встановлювати відмінності життєвої психології від наукової; визначати специфіку предмету психології серед низки суміжних наук та його зміну на основних етапах її становлення як науки (міфологічний, філософський, науковий), а також характеризувати основні галузі психологічної науки (загальна, вікова, педагогічна, соціальна, практична психологія та ін.).

Окрему увагу слід звернути на загальну характеристику основних шкіл сучасної психології: глибинної психології, біхевіоризму, гуманістичної психології, гештальтпсихології, діяльнісного підходу, трансперсональної психології. На основі теоретичних знань із заданої теми студенти повинні виявити особливості становлення вітчизняної психології та внесок провідних вітчизняних вчених у цей процес (П. І. Ковалевський, М. М. Ланге, П. Р. Чамата, П. І. Зінченко, Г. С. Костюк, В. А. Роменець та ін.), встановити досягнення сучасного етапу розвитку української психологічної науки.

Основна література: 1, 3, 4, 7, 9, 10, 15, 16, 17, 24, 26, 27 .

Додаткова література: 2, 5, 6, 8, 12, 13, 14, 19, 20, 21, 22, 25, 28, 29.

Словникова робота: психологія, душа, психіка, поведінка; предмет психології; загальна психологія, соціальна психологія, вікова психологія, педагогічна психологія, практична психологія; глибинна психологія, біхевіоризм, гуманістична психологія, гештальтпсихологія, діяльнісний підхід, трансперсональна психологія.

Питання та завдання для самоконтролю:

1. В чому полягає суть предмету психології на сучасному її етапі розвитку?
2. Для чого майбутній соціальний педагог повинен мати глибокі психологічні знання?

3. З якими науками психологія пов'язана прямо, а з якими опосередковано?

4. Назвіть основні галузі психології.

5. Чому змінювався предмет психології на різних етапах її становлення?

6. Вкажіть передумови (історичні, наукові та ін.), які, на Вашу думку, сприяли становлення психології як самостійної науки?

7. Чому на початку ХХ ст. з'явилися різноманітні психологічні школи і напрями?

8. Розкрийте внесок Г. С. Костюка у становлення та розвиток вітчизняної психологічної науки?

Робота з першоджерелами:

1. Ломов Б. Ф. Психология в системе научного знания / Б. Ф. Ломов // Хрестоматия по психологии : учебное пособие для студ. / Сост.

В. В. Мироненко ; под ред. проф. А. В. Петровского. – М., 1987. – С. 39-49.

2. Уотсон Дж. Б. Психология как наука о поведении / Джон Бродес Уотсон // Общая психология. Хрестоматия / [Л. В. Бровина, Т. А. Сергеева]. – М. : Флинта, 2008. – 240 с. – С. 3-19.

3. Ярошевский М. Г. Категориальный аппарат психологи / М. Г. Ярошевский // Хрестоматия по психологии : учебное пособие для студ. / Сост. В. В. Мироненко ; под ред. проф. А. В. Петровского. – М., 1987. – С. 25-38.

Завдання для індивідуальної роботи:

1. Напишіть, які знання із психології можуть бути потрібні у вашій майбутній професії.

2. Зробити порівняльний аналіз розуміння предмету психологічної науки на різних етапах історичного розвитку.

Етап	Питання, що цікавили психологічну науку

Творчі завдання та проблемні ситуації для самостійної роботи:

Завдання 1. Поясніть, у чому причина історичного поступу психології та чому так пізно психологія виокремилася у самостійну науку?

Історія психології засвідчує поступальний характер становлення цієї науки, який полягає у переході від міфологічного до філософського і далі до – до наукового етапу. На першому етапі психіка виступала предметом колективних уявлень людини; на другому – психологічних теорій, створених у рамках певних філософських систем; на третьому – психологічних досліджень. Такий перехід був досить тривалим, адже як самостійна наука психологія утвердилася лише наприкінці XIX ст.

Завдання 2. Чи погоджуєтесь Ви з наведеним нижче твердженням? Чому?

«Було б неправильно сказати, що психологія вивчає мислення, відчуття, уяву, волю і т. д., неправильно перш за все тому, що психологія вивчає зовсім не всі сторони (аспекти) мислення, відчуття, волі та інших психічних функцій»

(П. Я. Гальперін)

Завдання 3. Поясніть наведену нижче ситуацію. Висловіть власну думку щодо того, яка категорія психології може бути базовою «одиноцею» у психології. Відповідь обґрунтуйте.

Цінність наукової теорії великою мірою визначається тим, що стало вихідною одиницею її аналізу. В економічній теорії К. Маркса, наприклад, такою одиницею була категорія товару, в еволюційній теорії Ч. Дарвіна – біологічного виду, в екології – категорія біоценозу тощо. Щодо психології, то впродовж її історії як одиниці аналізу психіки пропонувалися: відчуття, уявлення, ідеї, реакції, рефлексії, поведінка, мотиви тощо.

Завдання 4. Прокоментуйте наступну думку. Наведіть принаймні п'ять доводів «за» і «проти».

Психологія – це не наука, а як там не є справжня життєва практика! Подивіться на таксистів, офіціантів, ворожок, убогих – чим не психологи! Увійти в довір'я, вчасно зорієнтуватися на ваші слова і стани, примусити розговоритися, повірити, довіритися, вгадати ваш настрій, соціальний статус,

особливості характеру, а потім скористатися всім цим – та тут і «справжнім психологам» треба повчитися!

Завдання 5. Розв'яжіть запропоновані тестові завдання:

А. Виберіть рядок, у якому подано повне і правильне визначення принципів психології: а) сукупність прийомів виконання дослідницької роботи; б) вироблений спосіб взаємодії людини і об'єкта дослідження на базі конкретного матеріалу і конкретної процедури; г) загальні вихідні правила, які зумовлюють усі аспекти наукової взаємодії дослідника з предметом свого дослідження; д) створення нових образів, що не скеровується спеціальною метою.

Б. До основних класів явищ, що вивчаються в психології, не відносяться:

- а) явища свідомості; б) явища поведінки; в) продукти культури; г) неусвідомлювані причини поведінки.

В. Назвіть напрям психології, предметом дослідження якого є особистість та індивідуальність: а) гуманістична психологія; б) біхевіоризм; в) фрейдизм; г) гештальтпсихологія; д) когнітивна психологія.

Завдання 6. Прокоментуйте наведені нижче визначення предмету психології (визначення узяті з підручників і довідників).

А. Психологія – наука про закономірності розвитку і функціонування психіки як особливої форми життєдіяльності. Б. Психологія як наука про душу.

В. Психологія як наука про свідомість.

Г. Психологія як наука про поведінку.

Д. Психологія як наука, що вивчає факти, закономірності та механізми психіки.

Е. Психологія вивчає психіку людини і тварин: відчуття і сприйняття, увага і пам'ять, уяву.

Завдання 7. У наведених нижче положеннях заповніть пропущені слова.

А. Одне з перших пояснень функціонування розуму зводилося до ідеї про якусь....., яка знаходилася в тілі.

- Б. У XVIII ст. вивчення душі замінюється вивченням і її функцій.
- В. Перша психологічна лабораторія була заснована в році.
- Г. Біхевіористи розглядають психологію як науку про
- Д. На зміну методу інтроспекції в середині XX століття в психологію прийшов метод вивчення зовнішньої діяльності, спілкування і процесу

Завдання 8. Виберіть правильний варіант відповіді.

А. Аристотель: а) робить акцент на знання і мудрість; б) вважає душу сутністю тіла, що наділяє життям; в) ставить за мету пізнання пануючого у Всесвіті порядку; г) всі відповіді правильні; д) всі відповіді неправильні.

Б. Платон: а) був стихійним матеріалістом; б) вважав, що дух (душа) мешкає в тілі людини і спрямовує її упродовж усього життя, а після смерті покидає його, відправляючись у світ ідей; в) розглядав душу як самостійну субстанцію; г) вважав тіло «могилою душі»; д) вважав душу божественним, піднесеним, незримим, вічним початком; е) вважав, що душа, розміщуючись у різних відділах тіла, складається з частин – розуму, мужності, жадання і т.д.; ж) всі відповіді правильні; з) всі відповіді неправильні.

В. Філософи середньовіччя: а) повністю відкидали ідеї Аристотеля про душу; б) спиралися на вчення богословів; в) захищали догмати християнської релігії; г) були вульгарними матеріалістами; д) розвивали вчення Платона; е) всі відповіді правильні; ж) всі відповіді неправильні.

Г. Декартова концепція людини: а) дуалістична; б) механістична; в) відкидає ідею душі як сутність людини; г) спирається на ідею рефлекторного характеру психіки; д) спирається на розум, освячений вірою; е) матеріалістична; ж) всі відповіді правильні; з) всі відповіді неправильні.

Д. Біхевіоризм: а) спирався на схему «S-R»; б) перетворив психологію на «психологію без психіки»; в) увів поняття «научіння»; г) заклав ідеї програмування навчання; д) увів ідеї установки; е) всі відповіді правильні; ж) всі відповіді неправильні.

Е. Класичний психоаналіз: а) спирався на практику лікування істеричних неврозів; б) зробив предметом несвідомі потяги людини; в) визначив лібідо як енергію, відповідну потребі в самореалізації особи; г) ввів

у психологію метод «вільних асоціацій»; д) всі відповіді правильні; е) всі відповіді неправильні.

Є. Гештальтпсихологія: а) зробили предметом образи сприйняття; б) визначили гештальт як форму, структуру, цілісну конфігурацію;

в) трактували інтелект як поведінку; г) ввели у психологію ідею інсайту;

д) визначили гештальти як елементи свідомості; е) всі відповіді правильні; ж) всі відповіді неправильні.

Ж. Гуманістична школа психології: а) орієнтована на розквіт усіх потенційних можливостей людини; б) зробила метою виховання особистісне зростання; в) відводить головну роль індивідуальному досвіду; г) є гілкою екзистенціалізму; д) всі відповіді правильні; е) всі відповіді неправильні.

Завдання 9. Які галузі психології вирішують вказані нижче завдання.

А. Виявити умови ефективного запам'ятовування інформації.

Б. Встановити рівень психічного розвитку дитини.

В. Визначити основні умови розвитку здібностей.

Д. Виявити причини відставання в психічному розвитку дітей.

Е. Виявити психологічні особливості людей різної статі.

Є. Розробити програму професійного відбору керівників.